

Mezinárodní postavení Slovenska a jeho bezpečnostní situace

Vladimír Leška

Vzájemný vztah mezi bezpečností a mezinárodním postavením země

Jedním z významných faktorů, které ovlivňují charakter bezpečnostní situace každého státu, je jeho mezinárodní postavení. Vskutku mimořádnou důležitost má však pro zemi, která se nevyznačuje přílišnou geografickou rozlohou ani velkou lidnatostí a jejíž přírodní zdroje nevynikají nadměrným bohatstvím. Do této kategorie států bezesporu patří Slovensko. Křehkost jeho mezinárodního postavení je kromě toho determinována i aktuální fází společenské transformace, v níž se nachází, a dosaženým stupněm profilace a rozvinutosti své státnosti po čerstvě nabyté nezávislosti.

Bezpečnostní situaci země v širším slova smyslu¹ charakterizuje úroveň zajištění podmínek pro rozvoj základních funkcí nezávislého státu a pro svobodný život jeho občanů. Je sumární výslednicí působení řady vnitropolitických a zahraničněpolitických činitelů. Úroveň bezpečnosti Slovenska a jeho občanů tedy do značné míry závisí na tom, zda se stane součástí pásma stability či nikoli, zda je vnímáno jako spolehlivý zahraničněpolitický partner, jaké má vztahy se sousedy a o koho se bude moci jako o svého spojence opřít. Změny, které se na Slovensku udály v krátkém čase po zářijových parlamentních volbách v roce 1998, potvrzují, že i když faktickou kvalitou jeho dnešního mezinárodního postavení do značné míry ovlivňují geostrategické parametry, rozhodující podíl na ní však mají prvky závislé na subjektivních činitelích.

K těmto prvkům patří zejména přesvědčivost a úspěšnost realizace zahraniční politiky vlády a její soulad s národními zájmy země a s požadavky zajištění mezinárodní bezpečnosti, jakož i dynamika ekonomického rozvoje, přínos země pro politický, duchovní a materiální rozvoj regionu i kontinentu a její příspěvek k udržení mezinárodní stability. Percepce mezinárodního postavení Slovenské republiky představiteli jiných států a mezinárodních organizací je pak nemalou měrou ovlivněna i historií jejího vzniku, rozporností prezentace základních hodnot, na nichž je budována její státnost, vnitropolitickým vývojem, ale i působením slovenských lobbistických skupin v zahraničí.

Značná část politických elit ve svých představách o mezinárodním postavení Slovenska vycházela z úvah o strategické důležitosti jeho teritoria pro zajištění bezpečnosti středoevropského prostoru, přičemž se opírala především o geopolitickou hodnotu země. I když je ze středoevropských států visegrádského seskupení nejmenší, svou konfigurací a zeměpisným položením mezi nimi má poměrně značný strategický význam. Leží na křižovatce os Balt-Balkán a západ-východ. I když hlavní strategické tahy ve směru rovnoběžek procházejí především teritoriem severního souseda, postavení Slovenska je i z tohoto hlediska poměrně dost exponované. Váhu geostrategických parametrů umocňuje i skutečnost, že Slovensko leží v prostoru, v němž se prolínají různé evropské civilizační proudy a hodnotové systémy. S ostatními státy visegrádského seskupení vytváří kompaktní geostrategický celek.

Praxe však potvrdila, že přístup představitelů předešlé vládní koalice k hodnocení mezinárodního postavení Slovenska, založený na absolutizaci geostrategických parametrů, byl poněkud jednostranný a ve svých důsledcích kontraproduktivní. Garnitura V. Mečiara, která byla u moci v nejexponovanějším období příprav na začlenění do evropských a transat-

lantických struktur, svá hlediska nezasadila do dostatečně širokého geopolitického rámce a do globálních zahraničněpolitických souvislostí postkonfrontačního období. Tím, že ve svých kalkulacích příliš spoléhala na „jedinečnost“ geostrategické polohy Slovenska a na jeho geopolitické parametry, podcenila význam jiných faktorů, které mají též výrazný podíl na ovlivňování úrovně mezinárodního postavení země.

Jedním z nejdůležitějších důvodů (ne-li nejdůležitějším) nedávného podstatně oslabeného mezinárodního postavení Slovenska byla zahraniční a vnitřní politika kabinetu V. Mečiara. Ačkoli koalice, která se dostala k moci po předčasných parlamentních volbách v roce 1994, v oficiálních dokumentech a prohlášeních označovala za nejvyšší prioritu své zahraniční politiky integraci do evropských a transatlantických struktur, v politické praxi značná část jejich představitelů zpochybňovala tuto orientaci. To významně oslabovalo věrohodnost vládní linie a přispívalo k utváření názoru o dvojznačnosti slovenské zahraniční politiky. Avšak mezinárodní postavení Slovenské republiky nejvíce oslabovaly přehmaty vládních stran proti principům demokracie při výkonu exekutivních a legislativních funkcí státu, jakož i některá protiústavní rozhodnutí a opatření jejich poslanců, zaměřená na posílení politické i ekonomické moci koalice.

Hodnotu mezinárodního postavení Slovenska výrazněji neovlivnil ani pozitivní efekt jeho poměrně dobrých ekonomických výsledků, ani účast ženíjní jednotky Armády SR na podpůrných akcích při stabilizaci vojensko-politické situace v republikách bývalé Jugoslávie. „Potřísněný“ politický obraz poškozoval celkovou pověst Slovenska a oslaboval jeho důvěryhodnost i u světových ratingových agentur, jejichž nepříznivá hodnocení zpětně zhoršovala jeho mezinárodní postavení. V politice vládní koalice V. Mečiara kromě toho dominovala dvě témata, která kazila image Slovenské republiky v očích politických představitelů západních demokracií a integračních seskupení – vztah k maďarské menšině a k zahraničním investorům.

Důsledky této politiky v kontextu ostatních prohřešků proti principům demokracie, pluralismu a právního státu, jichž se vládní strany často dopouštěly, negovaly potenciální pozitivní přínosy Slovenska pro stabilitu středoevropského regionu, které mohly vyplynout z jeho geostrategické polohy, z podílu na mezinárodní obchodní spolupráci a z výsledků jeho ekonomiky.

Mezinárodní postavení Slovenska neposílila ani snaha vlády o pozitivní lobbování v orgánech Evropské unie. S přispěním tehdejší opozice se jí sice podařilo dosáhnout podmíněného charakteru oddálení integračních rozhovorů, avšak definitivní odpověď, zda a kdy budou pokračovat, mohla ovlivnit až reakce orgánů Evropské unie na podzimní parlamentní volby v roce 1998. Jejich zajištění ze strany státních orgánů, ale i občanských sdružení, jakož i jejich vlastní průběh se staly náročným testem skutečné demokracie slovenské společnosti. Rovněž účast na volbách a jejich celkové výsledky byly významným indikátorem stavu politické zralosti slovenských občanů.

Nejvážnějším projevem výrazně oslabeného mezinárodního postavení Slovenska je jeho absence mezi středoevropskými zeměmi, které se zanedlouho stanou členy NATO v první vlně jeho rozšiřování. Ačkoli z této skutečnosti nevyplývá pro Slovenskou republiku žádné akutní nebezpečí, ani její bezpečnost není ohrožena bezprostředními negativními důsledky, sám fakt nezačlenění mezi pozvané státy z dlouhodobého hlediska významně poškodil její národní zájmy a nepřímou oslabil i bezpečnost jejích občanů.

Hlavní odpovědnost za nevalné mezinárodní postavení Slovenska bezpochyby nesou představitelé vládní koalice, která byla u moci od roku 1994. Jistou mírou se na tomto stavu však podílela i ostře kritická, často až přehnaně nesmířitelná percepce jejich prohřešků vůči principům demokracie a politického pluralismu ze strany některých státníků demokratických zemí západní Evropy a USA. Vyhraněnost a občas též jednostranné vnímání vnitropolitického vývoje Slovenska mimoděk ovlivnily i okolnosti rozpadu československé federace, rozporný vztah části domácích politických elit k představitelům Tisovy slovenské republiky, jakož i působení lobbistických skupin maďarské emigrace zejména v USA.

Důležitou složkou percepce vývoje na Slovensku byly i podstatné rozdíly mezi koncepcí jeho transformace a tou, podle níž se reformovala česká společnost. Donedávna byla Klausova metoda ve světě vnímána jako téměř ideální model, zatímco Mečiarova jako „*třetí cesta*“, vzdalující zemi od západních demokracií. Přitom známky, které Slovensko dostávalo, byly i v důsledku této konfrontace někdy o něco horší, než by si ve skutečnosti zasloužilo.

Vnitropolitický vývoj – určující faktor mezinárodního postavení země

Ještě nedávno bylo nutné při podrobnějším zkoumání obsahu příslušných oblastí, způsobů uplatňování moci a jednotlivých principů řízení země i za předpokladu velké míry tolerance konstatovat, že se Slovensko za poslední tři čtyři roky v řadě parametrů významně vzdálilo od standardů, charakterizujících jej jako „*svrchovaný, demokratický a právní stát*“.² V čem spočívaly hlavní příčiny? Je jich několik a mohly bychom je hledat v různých rovinách – historické, sociální, etnické, sociologické, kulturní, demografické aj.

Odhlédneme-li však od vlivu důsledků, jež mají hlubší kořeny, a soustředíme-li se pouze na analýzu dobových projevů v rovině politických a ekonomických souvislostí, zjistíme, že základní příčiny nedávného stavu spočívaly zejména:

- 1) v rozložení hlavních politických sil na Slovensku;
- 2) v obsahu akutního stadia, kterým procházela transformace slovenské ekonomiky, jímž byla privatizace atraktivní části národního majetku;
- 3) v lidských a politických vlastnostech klíčových osobností slovenské politické scény;
- 4) v pokračování historického zápasu o charakter slovenské státnosti.

Vzhledem k tomu, že jednotlivé příčiny byly vzájemně propojené a různě se podmiňovaly, jejich pořadí nestanoví míru jejich důležitosti. Ta může být jiná při posuzování každého konkrétního případu, který se podílel na stavu, jenž byl pro společnost v době vlády V. Mečiara příznačný.

Dominantní postavení v minulé vládní koalici (HZDS + ZRS + SNS)³ mělo HZDS V. Mečiara. Důsledky jeho nepřesvědčivého vítězství v předčasných volbách na podzim roku 1994 se projeví nejen v podobě obtíží při sestavování vládní koalice, ale i strachem předsedy hnutí z třetího pádu z funkce šéfa kabinetu. Parlamentní většina (83 křesel), v níž mělo HZDS původně 61 mandátů, ZRS třináct a SNS devět, se mohla udržet po celou dobu funkčního období pohromadě jen za cenu neadekvátních kompromisů a zejména administrativních, někdy zcela protiprávních a protiústavních pojmů. Obavy před jejím předčasným rozpadem podnítily V. Mečiara a jeho nejbližší spolupracovníky ke krokům, které mimořádně nepříznivě poznamenaly celé funkční období této koalice. Dlouho na sebe nenechala čekat rozhodnutí, která porušovala běžná pravidla parlamentní demokracie. Typickým nástrojem vládní politiky se stala interpretace demokratických principů pouze podle formálních kritérií.

Nejsilnější politický subjekt ještě před prvním zasedáním Parlamentu začal zpochybňovat právoplatnost volby poslanců, kandidujících za nově vytvořenou DU.⁴ Tyto útoky právně ukončilo až usnesení ÚS SR⁵ z 29. listopadu 1995. Tehdejší koaliční většina na prvním zasedání Parlamentu během jediné listopadové noci v roce 1994 prakticky vyloučila opoziční poslance z řídicích funkcí v plénu i ve výborech NR SR.⁶ Znemožnila jim podílet se na kontrole tajných služeb a prosadila, aby při práci v příslušných parlamentních výborech nemohli využívat svou profesní kvalifikaci. Přijala privatizační zákony, jejichž některá ustanovení označil ÚS SR rovněž za protiústavní. Personálními změnami ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích si zajistila jejich loajalitu. Tyto a další nedemokratické kroky podnítily orgány Evropské unie k odeslání 1. demarše na adresu slovenských ústavních činitelů.⁷ Tato, ale ani další formy upozornění však očekávaný efekt nepřinesly.

Strany a hnutí, které v Parlamentě vytvořily většinu, přijetím nedemokratických opatření ještě více vyhroutil situaci na slovenské politické scéně a fakticky vyloučily možnost

kooperace s ostatními politickými subjekty. Kampaně proti prezidentovi, jenž se stal nejčastějším terčem nevybíravých útoků nejen ze strany V. Mečiara, představitelů HZDS a jim blízkých sdělovacích prostředků, ale i většiny v Parlamentě, a snahy o omezování jeho pravomocí vyvolávaly ve společnosti stupňující se napětí.

Jedním z mimořádně negativních projevů vývoje slovenské vnitropolitické scény po předčasných volbách byla snaha vedení HZDS a osobně V. Mečiara o zneužívání SIS⁸ k mocenským účelům. Plně se mu ji podařilo ovládnout v dubnu 1995, kdy NR SR přenesla pravomoci jmenovat ředitele SIS z prezidenta na vládu a ta následně jejím šéfem ustanovila jednoho z nejbližších spolupracovníků V. Mečiara – I. Lexu. Ten obvinil prezidenta ze zneužívání orgánů SIS ke sledování ostatních ústavních činitelů a z dalších protiústavních aktivit. Hlava státu měla být diskreditována a přinucena k abdikaci prostřednictvím svého syna Michala Kováče ml., jenž byl obviňován z navádění k trestnému činu a tím i ze spoluúčasti na mnohamilionovém podvodu vůči firmě zahraničního obchodu Technopol.

Oponenti prezidenta zorganizovali 31. srpna 1995⁹ únos jeho syna přes hranice a anonymně ho nabídli rakouským policejním orgánům. Byli přesvědčeni, že ty jej vydají mnichovskému státnímu zastupitelství. Okolnosti únosu, postup vlády a dalších státních institucí během jeho zadržení v Rakousku, jakož i řada dalších skutečností a indicií svědčily o tom, že únos byl proveden s vědomím SIS a za účasti jejích příslušníků a techniky. Vyšší zemský soud ve Vídni, který okolnosti únosu vyšetřil, 20. února 1996 přijal rozhodnutí, v němž odmítl vydat M. Kováče ml. německé justici, protože došlo k porušení jeho lidských práv a k prokázanému protiprávnímu zavlčení do ciziny, a proto jej předal zpět slovenským orgánům.¹⁰ Situaci kolem únosu ještě více zdramatizoval způsob vyšetřování, uvolnění ze služby dvou ze tří vyšetřovatelů, kteří se případem zabývali, změny ve funkcích jejich nadřízených a zásahy dozorového prokurátora do vyšetřování.

Atmosféru ve společnosti dále zhoršil atentát na bývalého pracovníka PZ SR¹¹ R. Remiáše, který udržoval přátelské styky se svědkem a účastníkem únosu, dřívějším příslušníkem SIS O. Fegyveresem. Rovněž způsob vyšetřování tohoto zločinu, který se stal 29. dubna 1996, vyvolal mnoho dohadů a podezření.

Následky kriminalizace slovenské politické scény citelně zasáhly i vztahy mezi církví (zejména římskokatolickou) a státem. Přispívaly k vytváření bariér v komunikaci mezi politiky opozice a koalice i o otázkách, jejichž řešení by bylo za normálních okolností poměrně snadné.

Jedním z četných projevů zápasu o politickou moc na Slovensku byl i případ poslance F. Gauliedera, který kandidoval za HZDS. Jeho jméno v podmínkách slovenského Parlamentu charakterizovalo vyhrocenost boje o politickou orientaci země. Ztráta jediného hlasu ve prospěch opozice mohla odstartovat proces eroze prosté parlamentní většiny s podobnými důsledky, které vedly k předčasným parlamentním volbám v roce 1994. Proto vládní většina zbavila F. Gauliedera 4. prosince 1996 poslaneckého mandátu tím, že vzala na vědomí, že se jej „vzdal dobrovolně“.¹²

ÚS SR 23. července 1997 pak rozhodl, že NR SR tímto usnesením porušila ústavní práva navrhovatele.¹³ Nejen opoziční politici a sdělovací prostředky na Slovensku, ale i četní představitelé USA, západoevropských států a integračních seskupení označili tento krok za hrubé porušení demokratických principů a za bezprecedentní omezování politických práv a ostře jej odsoudili. Návrat F. Gauliedera do Parlamentu byl označován za jeden z kroků, které by mohly být vnímány jako snaha kabinetu V. Mečiara o nápravu deformací, jichž se dopustil při uplatňování demokratických pravidel.

Namísto toho však Parlament v únoru 1997 jednal znovu protiústavně, když souhlasil, aby mandát po zemřelém poslanci na základě rozhodnutí vedení SNS, za niž byl zvolen, získal L. Hruška, ačkoli podle počtu volebních preferencí a pořadí na kandidátní listině měl na to oprávnění E. Spišák. ÚS SR rovněž v tomto případě v lednu 1998 rozhodl, že byla porušena Ústavou zaručená práva občana E. Spišáka. Postup poslanců označil za účelový a za „neúctu k právu a Ústavě“.¹⁴

V rozjítřené společenské atmosféře byl demokratický smysluplný dialog o otázkách budoucnosti Slovenska téměř nemožný a jakékoli politické diskuze dostávaly od počátku konfrontační charakter. Slovenská opozice v této složité situaci stále ještě hledala své optimální místo a snažila se co nejučelněji zformovat své řady. Opoziční strany patřily k vyrazlejší části slovenského politického spektra s vyhraněnou proevropskou a prodemokratickou zahraničněpolitickou orientací a se solidními kontakty na adekvátní politické subjekty na Západě. Své programové přednosti založené na modernějších přístupech k řešení aktuálních ekonomických i politických problémů a výhody vyplývající z lepších mezinárodních kontaktů, než jaké měly strany vládní koalice, však nedovedly v té době na vnitropolitické scéně ještě plně uplatnit a „přetavit“ do vyšší přitažlivosti pro občany.

Počátkem pokusů o změnu patové situace a o získání politické iniciativy bylo vytvoření tzv. Modré koalice, na níž se podílely KDĽ, DU a DS, které 29. října 1996 podepsaly smlouvu o spolupráci,¹⁵ k níž se později připojila SDSS a SZS.¹⁶ Začátkem července 1997 se toto seskupení přejmenovalo na SDK.¹⁷ Politické subjekty napravo od středu se tedy sjednotily ve snaze zabránit pravděpodobnému vítězství HZDS v řádných parlamentních volbách na podzim roku 1998. Očekávaly, že se jim s využitím synergického efektu podaří větším počtem společných hlasů porazit HZDS, izolovat nacionálně a protireformně orientované strany tehdejší vládní koalice, a tím zvrátit patovou situaci na slovenské politické scéně. Počítaly s tím, že by pak v rámci povolební spolupráce s MK,¹⁸ popřípadě i s SDL¹⁹ mohly vytvořit silný demokratický blok, jenž by prosadil prozápadní a prodemokratickou orientaci Slovenska. Navíc se 13. února 1998 na Slovensku zaregistroval nový politický subjekt – SOP,²⁰ založená primátorem Košic R. Schusterem, bývalým ministrem zahraničních věcí P. Hamžíkem a dalšími politiky.²¹ Výsledky zářijových parlamentních voleb potvrdily předběžné prognózy a tyto opoziční politické subjekty nakonec koaliční většinu opravdu vytvořily.

Strany, v té době ještě Modré koalice, se pro politickou aktivizaci občanů rozhodly využít i uzrávající problém volby hlavy státu. Obávaly se, že v případě nezvolení prezidenta přejdou jeho pravomoci v mezidobí března až září 1998 podle Ústavy Slovenské republiky na vládu.²² Proto nejdříve předložily Parlamentu návrh ústavního zákona, podle něhož by prezidenta volili občané přímo, aniž by se přitom změnilo jeho postavení v systému ústavních institucí.²³ Tehdejší vládní koalice tuto cestu ke zvolení nového prezidenta ihned po skončení funkčního období M. Kováče fakticky zablokovala. Proto se lídři Modré koalice rozhodli prosadit příslušnou legislativní normu pomocí referenda. Prezident M. Kováč na základě petice se 495 240 platnými podpisy referendum o přímé volbě hlavy státu vyhlásil již v březnu 1997.²⁴ Stanovil, že se uskuteční společně s referendem o vstupu Slovenska do NATO ve dnech 23. a 24. května 1997. HZDS, které se snažilo situaci kolem přímé volby prezidenta co nejvíce zkomplikovat, totiž v NR SR 13. února prosadilo usnesení o vyhlášení referenda o vstupu Slovenské republiky do NATO ke třem otázkám.²⁵

Vládní koalice rozpoutala proti konání referenda o způsobu volby hlavy státu mediální i politický boj. Kabinet v rozporu s Ústavou uložil ministru vnitra distribuovat hlasovací lístky jen se třemi otázkami o vstupu do NATO, přestože neměl právo zasahovat do formy, v jaké bylo referendum prezidentem M. Kováčem vyhlášeno a o jaké rozhodla Ústřední referendová komise (ÚRK). Tahanice mezi ministrem vnitra a ÚRK vyústily do chaosu, jímž se referendum konané ve stanoveném termínu vyznačovalo. Zúčastnilo se jej pouze 9,8 % oprávněných voličů. ÚRK přitom konstatovala, že „hlasování se zúčastnilo nula občanů a referendum bylo zmařené“,²⁶ zatímco premiér V. Mečiar vyhlásil jeho výsledky kvůli nízké účasti za neplatné.

Znemožnění přímé volby prezidenta a přenesení většiny pravomocí hlavy státu na premiéra (a zbývajících později i na předsedu NR SR) byly jen dílčí části taktiky, s jejíž pomocí se chtělo HZDS udržet u moci i v dalších čtyřech letech. Její podstatnou složku však tvořily především změny volebního systému, které by zajistily vládnímu hnutí v konkurenci s politickými oponenty apriorní výhody. Soukromé sdělovací prostředky měly být z vo-

lební kampaně vyloučeny, přičemž veřejnoprávní televize zcela neskrývaně stranila hnutí V. Mečiara. Vládní koalice přizpůsobila potřebám vítězství v parlamentních volbách i další podmínky soupeření politických stran, a to zejména při vytváření koaličních seskupení.

Stratégové HZDS své představy vtělili do novely volebního zákona. Aby opozici co nejvíce ztížili adekvátní reakci na tyto změny, maximálně zkrátili dobu mezi jejich uzákoněním a konáním voleb. Nekorektnost jejich postupu a zneužívání legislativních nástrojů potvrdily silící antidemokratické tendence v HZDS. Tehdejší vládní koalice chtěla i tímto způsobem vyvolávat v řadách svých protivníků chaos, oslabovat jejich úsilí při řešení programových otázek a za každou cenu omezit prostor pro čestnou soutěž politických sil.

Důsledky postupů vládní koalice vedené V. Mečiarom se promítaly i do ostatních oblastí života společnosti řadou konfliktů, které se řetězily, zvyšovaly všeobecné napětí a přispívaly k latentní nestabilitě vnitropolitického vývoje. Tyto jevy ve svém souhrnu významně oslabovaly mezinárodní postavení Slovenska a zpochybňovaly jeho předpoklady úspěšně se zapojit do integračních procesů.

Mezinárodní souvislosti bezpečnosti Slovenské republiky

Vnitropolitická situace, která se na Slovensku vytvořila v uplynulých čtyřech letech, významným způsobem modifikovala i směr a intenzitu působení mezinárodních faktorů ovlivňujících jeho bezpečnostní situaci. Na prvním místě mezi nimi lze jmenovat vztahy se sousedy. Je možné se domnívat, že by mnohé z problémů, které se během působení vlády V. Mečiara nahromadily zejména ve vztazích s Maďarskem, ale částečně i s Českou republikou, nedosáhly takových rozměrů, kdyby prováděla jinou vnitřní, ale i zahraniční politiku. Na bezpečnostní situaci Slovenska by měla pozitivní vliv již skutečnost, kdyby se dostalo do první skupiny států, o něž se zanedlouho rozšíří Severoatlantická aliance.

Zahraničněpolitické směřování Slovenska významně ovlivnilo rozložení politických sil po předčasných parlamentních volbách v roce 1994, a to primárně i sekundárně. Ačkoli HZDS V. Mečiara mělo v minulé vládní koalici dominantní postavení, cíle, které v této oblasti ve svém volebním programu deklarovalo, ani zčásti nesplnilo.²⁷ Protiintegračním silám v jeho řadách se za významné podpory SNS a ZRS podařilo jejich realizaci zčásti zabránit (v případě plného členství v NATO) a zčásti zkomplikovat (v případě směřování do Evropské unie). S odstupem času je zřejmé, že i premiér V. Mečiar postupně sklouzl na pozici těch, kteří sice projevovali zájem o integraci do ekonomických struktur západní Evropy, ale členství v NATO pokládali za zbytečné a z finančních důvodů pro Slovensko nevhodné.

Praxe potvrdila oprávněnost tvrzení některých analytiků, že *slovenský premiér se v důsledku slabé pozice prointegračních sil v HZDS dostal do vleku představitelů izolacionistického křídla ve svém hnutí, jejichž koncepce se v zahraniční a bezpečnostní politice v řadě aspektů shodovala s požadavky nacionálně orientované SNS a protiintegračně naladěného ZRS*. Kořeny postojů této části slovenského politického spektra lze hledat v obavách o omezení nově nabyté národní suverenity a v neadekvátním zdůrazňování náročnosti ekonomických stránek procesu adaptace Slovenska a jeho ozbrojených sil na podmínky Severoatlantické aliance po očekávaném přijetí za jejího člena.

Po madridském summitu se tato linie v tehdy vládnoucím hnutí ještě zvýraznila. Vágní vztah HZDS k členství v NATO potvrzovaly i formulace, použité ve volebním dokumentu pro zářijové parlamentní volby v roce 1998. Tento dokument s názvem *Programové záměry zmluvy na tretie tisícročie medzi HZDS a občanmi Slovenskej republiky*²⁸ byl schválen nominačním sněmem HZDS. Na rozdíl od předcházejících materiálů podobného poslání v něm jeho autoři občanům Slovenska pouze slibovali, že HZDS bude: „... pokračovat v aktivní spolupráci se Severoatlantickou aliancí, využívat všechny možnosti rozvoje kontaktů, které NATO nabízí partnerským státům, včetně platformy Euroatlantické partnerské rady jako nové struktury k prohloubení vzájemné politické spolupráce. Návazně na přizvá-

ni SR ke vstupu do Aliance summitem NATO uskutečnit referendum o členství v NATO. "29 Vlačný přístup k možnosti získat členství v Severoatlantické alianci byl zřejmý i z dalších odstavců, které se týkaly bezpečnostní problematiky. Nepřímě z nich vyplývá, jako by se nové členské státy vstupem do NATO zřikaly svých „geopolitických státních zájmů“,³⁰ přičemž není zřejmé, co autoři pod tuto kategorií vůbec zahrnovali. Z kontextu dosavadní zahraniční politiky HZDS lze pouze dedukovat, že by se snad mohlo jednat o zachování privilegovaných vztahů Slovenské republiky s Ruskou federací.

Naznačoval to i text věnovaný vztahům k OBSE a jejímu postavení v „modelu bezpečnosti pro Evropu 21. století, který poskytne stejnou bezpečnost pro všechny“.³¹ Díkce této pasáže se velmi podobala formulacím používaným obhájci dominantního postavení OBSE v evropské bezpečnostní architektuře. Avšak předešlý kabinet svou praktickou politikou nepotvrdil, že by OBSE v jeho zahraniční politice zaujímala tak důležité místo, jaké by odpovídalo deklamované koncepci a které by odráželo úroveň vztahů s Ruskem. Obecně vysoké hodnocení jejího významu se totiž do konkrétních vystoupení slovenských vládních politiků promítalo pouze ojediněle, a to zejména v souvislosti s úvahami o perspektivách evropské bezpečnostní architektury. Příčinou byla skutečnost, že i na grémích OBSE (zejména v jejím Parlamentním shromáždění) se čas od času ozvala kritická slova na adresu slovenského kabinetu V. Mečiara a parlamentní většiny.

Kritické až znevažující postoje k OBSE představitelé stran vládní koalice zaujímali hlavně v období příprav na parlamentní volby v září 1998 jednak proto, že její Úřad pro demokratické instituce a lidská práva ve Varšavě upozorňoval na některá sporná ustanovení novely slovenského volebního zákona, jednak proto, že se OBSE rozhodla průběh podzimních voleb monitorovat svými pozorovateli. Mise OBSE po zářijových parlamentních volbách sice konstatovala, že jejich průběh byl korektní a demokratický a jejich výsledky byly dosaženy v souladu se zákonem, avšak v předvolební kampani kritizovala jednostrannost elektronických médií.

Vláda V. Mečiara vzhledem k neúspěchům při plnění deklarovaného cíle integrovat Slovenskou republiku do NATO a do Evropské unie položila velký důraz na její diplomatické zviditelnění na půdě OSN. Kabinet ihned po skončení funkčního období hlavy státu jmenoval velvyslankyní při OSN místopředsedkyni HZDS a ministryni O. Keltošovou. Politická účelovost tohoto kroku se projevila před a po zářijových parlamentních volbách. V době podzimního zasedání Valného shromáždění OSN se zdržovala na Slovensku a plně se zapojila do předvolební kampaně HZDS. Po zvolení poslankyní a po výzvách opozičních politiků, aby nově jmenovaní velvyslanci do zahraničí neodjížděli, nakonec na funkci velvyslankyně Slovenské republiky při OSN rezignovala.

Prohřešky proti principům demokracie, politické plurality a právního státu a snahy omezit možnosti pro vstup zahraničního kapitálu do slovenské ekonomiky nejvíce poznamenaly vztahy USA vůči vládě V. Mečiara. Americký velvyslanec na Slovensku R. R. Johnson několikrát otevřeně upozorňoval jeho představitele na kroky neslučitelné s demokracií. Veřejná vystoupení tohoto velvyslance byla terčem častých výhrad ze strany premiéra, mluvčího MZV i předsedy ZV NR SR. Někteří vlivní poslanci vládních stran svůj neskrývaný antiamerikanismus prezentovali zejména na stránkách provládáního deníku Slovenská REPUBLIKA.

Značně kritickým pohledem hodnotila vnitropolitický vývoj Slovenska rovněž řada funkcionářů Evropské unie. Nejtvrďší slova jejím ústavním činitelům adresoval hlavně komisař Evropské unie pro zahraniční vztahy H. van den Broek. Předseda Evropské komise J. Santer soustavně odmítal setkat se s V. Mečiarem. K problémům vývoje na Slovensku se otevřeně vyjadřovali též poslanci Evropského parlamentu. Obdobnou pozici mělo Slovensko i v orgánech Rady Evropy, v nichž se podstatně větší autoritě těšili opoziční politici než představitelé vládních stran.

I když bývalá slovenská velvyslankyně při OSN O. Keltošová hodnotila možné advokáty Slovenska na mezinárodní scéně značně optimisticky („Neprozdám žádné tajemství,

když řeknu, že velkou podporu má Slovensko v západoevropské regionální skupině, řekněme v Belgii, v Itálii, ve Francii, ale i v Německu“³²), reálný stav byl poněkud jiný. Ze jmenovaných snad jen představitelé Belgie a Itálie demonstrovali ochotu podporovat mečiárovské Slovensko v jeho snahách o integraci do Evropské unie společně se státy první skupiny. Poněkud jiný postoj k němu zaujímala Francie. Zvláště velkým rozčarováním pro slovenského premiéra, který v březnu 1997 navštívil Paříž, bylo vyškrtnutí jeho země i z francouzského seznamu kandidátů na členství v NATO a v Evropské unii. Francouzský prezident připravenost Slovenské republiky zhodnotil během své návštěvy České republiky v dubnu 1997: „Všichni chtějí takovou Evropu, kterou by tvořily všechny státy kontinentu. Slovensko však musí vyvinout úsilí, aby se do takové Evropy mohlo dostat.“³³

Ještě otevřeněji své výhrady vůči politice kabinetu V. Mečiara projevovala tehdejší vláda SRN. Její poselství zcela zřetelně představitelům Slovenska sdělil tehdejší vicekancléř a ministr zahraničních věcí K. Kinkel v květnu 1997. Zdůraznil, že NATO a Evropská unie vyznávají jisté hodnoty, s nimiž Slovensko zcela neharmonizuje, a ještě nedorostlo na bezproblémový vstup do těchto struktur.³⁴ Současně předal prezidentu M. Kováčovi seznam pěti zásadních výhrad, jež měly západní země k demokratickému vývoji na Slovensku. Snaha V. Mečiara o setkání s H. Kohlem na slovenské půdě či v Bonnu se v době, kdy stáli v čele vlád, nenaplnila. Přitom SRN spatřovala ve Slovensku významný článek stability středoevropského regionu a naopak, Slovenská republika zase pokládala Německo nejen za svého důležitého obchodního partnera, ale i za jednoho z nejdůležitějších členů Evropské unie a NATO. Tehdejší šéf německé diplomacie těsně před zářijovými parlamentními volbami v roce 1998 charakterizoval stav německo-slovenských vztahů následovně: „V zásadě platí: Vztahy mezi Německem a Slovenskem jsou těsné a dobré. Podporujeme slovenské přání vstoupit do EU a do NATO. Slovensko patří do Evropy. To pocítuje každý, kdo navštíví tuto zemi... Ono samotné má v rukou ovlivnění data formálního začátku jednání a tempa rozhořování o vstupu díky odpovídajícím reformním krokům... Sledujeme vnitropolitický vývoj na Slovensku velmi pozorně... Důležité je, aby slovenská vláda vedla jasný kurz reformem a udělala vše pro vyvrácení pochybností o stabilitě demokratických struktur a jejich zakotvení v politickém životě, které se objevily v avízu Komise EU.“³⁵

Problémy vnitropolitického vývoje byly rovněž ovlivněny vztahy Velké Británie se Slovenskem, zejména v době britského předsednictví v Evropské unii. V tomto období její velvyslanec v Bratislavě často tlumočil jeho vládě kritická stanoviska členských států Evropské unie k uplatňování demokratických principů.

Nejbližším partnerem Slovenska ze skupiny velkých států v době vlády V. Mečiara byla Ruská federace. I když slovenský kabinet rozsah a hloubku vztahů s touto mocností zdůvodňoval ekonomickou nevyhnutelností, jejich těžiště spočívalo v politické a vojenské oblasti. Úroveň vzájemných kontaktů však byla dána především osobními sympatiemi slovenského premiéra vůči špičkám ruské politiky. Snaha představitelů vládní koalice přispět rozvojem dobrých vztahů s Ruskem k vyřešení problémů speciálního strojírenství, k deblokaci ruského dluhu a k odstranění pasivního schodku obchodní bilance narážela na četné překážky jak na podnikatelské, tak i na vládní úrovni, a to především na ruské straně. Efekt, jehož vláda V. Mečiara dosáhla v rozvoji obchodní a průmyslové spolupráce s Ruskem, neodpovídal vynaloženému politickému úsilí a do jisté míry ani neeliminovat ztráty způsobené oslabením slovenských pozic u státníků západních demokracií.

Z dílčího hodnocení úrovně zapojení Slovenské republiky v letech 1995–1998 do regionální spolupráce a do činnosti mezinárodních organizací a z deskripce jejich některých bilaterálních relací vyplývá jednoznačný závěr: *Postavení Slovenska v systému mezinárodních vztahů bylo významně oslabeno především důsledky působení vlády V. Mečiara. Plně se projevila subjektivní nepřipravenost tehdejší vládnoucí garnitury adekvátně reagovat na objektivní nezbytnost integrovat Slovensko jako organickou součást středoevropského prostoru do evropských i transatlantických struktur, a to nejen z hlediska jeho zájmů, ale i v zájmu stability regionu.*

Vyhlídky do budoucnosti

Přestože se Slovensko neocitlo zcela v mezinárodní izolaci, nebylo všemi vlivnými demokratickými státy vnímáno jako plnohodnotná součást té části střední a východní Evropy, jež by si zasloužila, aby byla integrována do stabilnější a prosperující zóny našeho kontinentu. Příčiněním vlastní vlády se vyčlenilo ze „skupiny nejpřípravenějších“, což v každém případě nejen zhoršilo jeho bezpečnostní situaci, ale do jisté míry zkomplikovalo i vývoj bezpečnostní situace ve středoevropském prostoru. I když z tohoto stavu bezprostředně nevyplynuly nezvratné důsledky pro akutní bezpečnost, perspektivně by se slabé stránky této geopolitické konstelace mohly projevit velmi negativně.

Výsledky zářijových parlamentních voleb v roce 1998 vytvořily velmi dobré předpoklady pro radikální změnu mezinárodního postavení Slovenska. Tímto směrem příznivě působila ještě jedna okolnost. Ačkoli odcházející politické vedení státu své úkoly v přípravě země na integraci do bezpečnostních transatlantických struktur nesplnilo, armáda a celý rezort Ministerstva obrany nezůstaly v ničem pozadu za svými protějšky v sousedních zemích. Přispěla k tomu mj. i skutečnost, že v době vzniku samostatného státu téměř všechny parlamentní strany měly dosažení členství v NATO ve svých politických programech. Od počátku projevovaly odhodlání vybudovat adekvátní ozbrojené síly jako atribut státní svrchovanosti a výraz připravenosti státu k sebeobraně. Snaha ústavních orgánů mít bojeschopnou armádu se projevila systematickou péčí o vytváření co nejpříznivějších podmínek pro její výstavbu a modernizaci.

Od vzniku samostatné Slovenské republiky to byla jedna z mála oblastí, v níž obyvatelstvo téměř spontánně podporovalo vládu a prezidenta. Potvrzují to i průzkumy veřejného mínění. V roce 1998 se II. etapou transformace slovenské armády úspěšně završil proces formování orgánů strategického a operačního stupně a v rozsahu ekonomických možností země se uskutečnila modernizace výzbroje vybraných druhů vojsk. Její reforma má být ukončena III. etapou po zavedení struktury odpovídající modelu ARMÁDA 2000.

Ozbrojené síly Slovenska patřily mezi ty, které byly na přijetí za členy NATO nejlépe připraveny. Čtyři měsíce po madridském summitu posoudil jejich odbornou připravenost zástupce předsedy Sboru náčelníků štábů ozbrojených sil USA generál J. Ralston: „Slovenští vojáci získali skvělou pověst v Partnerství pro mír, které vytvořila Aliance, ale i v mírových silách OSN... Slovenští důstojníci jsou seriózní a spolehliví profesionálové. Spojené státy nemají žádné obavy, pokud jde o připravenost Armády SR. Budeme podporovat vstup Slovenska do NATO, když to bude možné též z politického hlediska.“³⁶

Nepřijetí Slovenské republiky mezi kandidáty rozšíření NATO vyvolalo mezi příslušníky velení armády značné zklamání, nikoli však rezignaci. Nadále pokračovali v intenzivní spolupráci s jeho orgány a představiteli a s armádami jeho členských států v rámci rozšířeného programu Pfp³⁷ a na platformě nově vytvořené ĚAPC.³⁸ Velení slovenských ozbrojených sil nepřestalo rozvíjet dobré pracovní kontakty ani se svými protějšky v sousedních státech. Rovněž země, které se stanou účastníky Washingtonské smlouvy, pokračovaly se Slovenskou republikou v dialogu o otázkách bezpečnosti bez jakékoli diskriminace a jejich vztahy po madridském summitu nedoznaly vůči ní žádnou podstatnější změnu.

Relevantními subjekty slovenské politické scény se po zářijových parlamentních volbách v roce 1998 staly HZDS, SDK, SDL, SMK, SNS a SOP. Ve srovnání s uplynulým volebním obdobím došlo tedy k podstatnému posílení pozic proevropsky a proatlanticky orientovaných politických sil. Ve 150členném Parlamentu poslanci SDK, SDL, SMK a SOP zaujali 93 křesel a získali ústavní většinu (42 + 23 + 15 + 13). I když SDK získala přízeň pouze 26,33 % oprávněných voličů, tj. o 0,66 % méně než HZDS, nově zvolený Parlament dne 2. prosince 1998 vyslovil důvěru kabinetu široké koalice, jehož premiérem se stal lídr této volební strany M. Dzurinda.

Již první kroky vlády široké koalice, které učinila na domácí vnitropolitické scéně i v oblasti mezinárodních vztahů, zřetelně naznačily, že problémy související s integrací

Slovenska do evropských i transatlantických struktur se postupně podaří vyřešit a hlavní překážky, které jej na cestě k nim zbrzdily, budou brzy odstraněny. Zpravodaj *Evropského parlamentu* pro Slovensko, který vedl delegaci Evropského parlamentu monitorující průběh parlamentních voleb, J.-M. Wiersma bezprostředně po nich prohlásil: „*Doufáme, že nová koalice... bude prosazovat potřebné politické reformy.*“³⁹ Podle něj vláda, která program takových reforem přijme, bude třeba důvěřovat, a ne čekat až se jejich důsledky promítnou do praktického života.

Z Programového prohlášení vlády SR,⁴⁰ které premiér M. Dzurinda předložil 19. listopadu 1998 NR SR, je zřejmé, že urychlení kroků, které mají vrátit Slovensko na cestu integrace do evropských a transatlantických politických, bezpečnostních i ekonomických struktur, bude jedním z hlavních programových cílů, jež mohou toto široké spektrum politických stran sjednocovat. Vláda M. Dzurindy včlenila požadavek „*získat plnohodnotné členství v NATO*“⁴¹ mezi základní cíle, které chce splnit během svého funkčního období. Tuto strategickou prioritu chce dosáhnout v nejkratší možné době. V prohlášení slibuje, že „*přijme nevyhnutelná opatření ve své vnitřní i zahraniční politice s cílem začlenit SR do systému kolektivní obrany NATO*“.⁴² Zřetelná podpora občanů Slovenské republiky stranám tvořícím širokou vládní koalici vytvořila pro splnění tohoto závazku velmi slibné předpoklady.

Průběh a výsledky voleb potvrdily, že vnitropolitický vývoj se ani po čtyřleté vládě V. Mečiaru „*nebalkanizoval*“ natolik, aby návrat Slovenské republiky mezi státy visegrádského seskupení vyžadoval enormně velké úsilí a dlouhé zkušební období. Jedním z důkazů toho je vysoká účast občanů na volbách. Své hlasy v nich odevzdalo 84,24 % oprávněných voličů. Přesto cesta mezi vybrané kandidáty nebude snadná. Bude ovlivněna jednak samotnou situací, v níž se Slovensko po zářijových parlamentních volbách v roce 1998 nacházelo, jednak nezbytností organicky navázat na procesy, které byly jak v NATO, tak i v Evropské unii již zahájeny a rozvíjejí se podle vlastní logiky.

O radikální změně mezinárodního postavení Slovenska po zářijových parlamentních volbách svědčí i nebývalá diplomatická aktivita premiéra a řady ministrů jeho kabinetu. M. Dzurinda se během necelého měsíce po jmenování dvakrát setkal s generálním tajemníkem NATO J. Solanou, podruhé 27. listopadu 1998 při příležitosti zahájení intenzivního individuálního dialogu s Radou NATO. Před tím byl v Bruselu přijat 5. listopadu jak funkcionáři NATO, tak i Evropské unie a Evropského parlamentu. Během setkání s předsedou Evropské komise J. Santerem se dohodli na vytvoření společné pracovní skupiny, která by se měla zabývat všemi otázkami souvisejícími s integrací Slovenska do Evropské unie. Její smysl zdůvodnil komisař H. van den Broek tím, že od posledního setkání se slovenským premiérem uplynulo mnoho času, a proto je potřebné „*zintenzivnit a urychlit naši spolupráci*“.⁴³

Rovněž politici sousedních států podnikali nezbytné kroky, aby Slovenskou republiku v jejím integračním úsilí podpořili. Premiéři České republiky, Maďarska a Polska ve svém budapeštském prohlášení již bezprostředně po zářijových parlamentních volbách 21. října 1998 vyslovili naději, že na Slovensku dojde k novému rozmachu demokratického vývoje, což mu napomůže účastnit se v plné míře jak evropského integračního procesu, tak i obnovené visegrádské spolupráce. Dále se v něm praví: „*Demokratické Slovensko má své místo mezi zeměmi, které spojuje idea Visegrádu... Zdůrazňujeme, že občané demokratického Slovenska si mohou být jisti, že v našich zemích najdou spolehlivou podporu na cestě do euroatlantických struktur.*“⁴⁴

Slovenské diplomacii se podařilo s mimořádnou pružností připravit návštěvy členů nové vlády v metropolích sousedních zemích, popřípadě jejich představitelů v Bratislavě. Nově jmenovaný ministr obrany P. Kanis například navštívil Prahu již 4. listopadu 1998, aby předal předsedovi české vlády pozvání k návštěvě Slovenska. M. Dzurinda, jeho náměstek P. Hamžík a ministr zahraničních věcí E. Kukan na zpáteční cestě z Bruselu se 5. října setkali s rakouským kancléřem V. Klimou. Rovněž neoficiální návštěva českého prezidenta V. Havla na Slovensku v prvních dnech listopadu 1998 naznačila, že se změny na sloven-

ské vnitropolitické scéně pozitivně promítly jak do vztahů s jeho sousedy, tak i do jeho mezinárodního postavení.

Premiér M. Dzurinda byl během oficiální návštěvy Varšavy 12. listopadu 1998 přijat všemi ústavními představiteli Polska. Intenzivní bilaterální jednání vedl i s premiéry účastnických zemí Středoevropské iniciativy na jejím summitu 20. a 21. listopadu v Záhřebu. Již první setkání s maďarským premiérem V. Orbánem naznačilo, že přizvání SMK ke spoluúčasti na řízení země bylo v zahraničí pochopeno jako mimořádně pozitivní krok na cestě Slovenska nejen mezi státy visegrádského seskupení, ale i do širšího svazku demokratických evropských států orientovaných na budování občanské společnosti. Potvrzením toho byly i výsledky oficiální návštěvy téměř třetiny české vlády vedené jejím premiérem M. Zemanem na Slovensku, která se uskutečnila 23. listopadu 1998.

I když se jednání představitelů nové vlády s reprezentanty NATO a Evropské unie i se sousedy Slovenska vyznačovala vstřícností a pochopením snahy o urychlení procesů, které by jej vrátily do společenství zemí, mezi něž zcela jistě hodnotově patří, nelze očekávat, že k tomu dojde v nejbližší budoucnosti. Přes očekávané obtíže, s nimiž se bude slovenská společnost v příštím volebním období muset vypořádat, je však možné předpokládat, že nová vláda bude disponovat dostatečným intelektuálním, vnitropolitickým i zahraničněpolitickým potenciálem, aby Slovensko dovedla v co nejkratším čase do situace, která by z hlediska bezpečnosti země i občanů byla srovnatelná se situací států, s nimiž tvořilo visegrádské seskupení.

I když se v dohledné době formálně nestane členským státem Severoatlantické aliance, bude se jeho bezpečnostní situace vyvíjet přibližně stejně jako u jeho sousedů. Je pravděpodobné, že orgány NATO a politici sousedních států, jež se brzy stanou jeho členy, naleznou vhodné nástroje a mechanismy k tomu, aby pomohly Slovensku překonat důsledky dočasného handicapu. Z vnějších okolností, jež mohou ovlivnit vnitropolitickou situaci Slovenské republiky, k nejdůležitějším bude patřit i postup NATO při svém dalším rozšiřování a schopnost jeho orgánů motivovat nečlenské státy, očekávající, že se stanou členy, k intenzivním formám spolupráce a k rozvoji jejich ozbrojených sil v souladu s požadavky nové strategické koncepce Severoatlantické aliance. Nemalý význam bude mít rovněž postoj výkonných orgánů Evropské unie k úsilí Slovenské republiky co nejrychleji se připojit k první skupině států, s nimiž byly již zahájeny předvstupní rozhovory. Proces rozšiřování Evropské unie má svou logiku a jeho dominantní dimenzí je oblast hospodářství. Avšak mimořádný význam ve vztahu ke Slovensku a ke středoevropskému regionu vůbec mají i jeho bezpečnostní aspekty vzhledem k časovým parametrům přijímání dalších nových členů NATO a k postupu jeho vnitřní reformy.

Bude-li Slovenská republika nejen vnímána jako součást skupiny států, s nimiž se počítá, že budou do Evropské unie přijaty mezi prvními, ale bude-li mezi ně i procedurálně zahrnuta, posílí to pozice prointegračně orientovaných politických sil ve slovenské společnosti. V jejím vědomí se budou více prosazovat myšlenky, na nichž je založen evropský proces, což přispěje i k upevnění mezinárodního postavení Slovenska. To vše se v souhrnu stane významným faktorem pozitivně ovlivňujícím i jeho bezpečnostní situaci.

Podáří-li se stranám čtyřkoalice postupně odstraňovat zdroje potenciálních důsledků vlády V. Mečiara ve vnitropolitickém vývoji Slovenska, přispěje to k posílení i jeho mezinárodního postavení. V zahraničněpolitické oblasti bude snadněji prosazovat kroky, které by se mohly později promítnout do podmínek zajištění nejen jeho bezpečnosti, ale i bezpečnosti celého regionu. Vyržlí-li široká demokratická koalice vládnout nejméně polovinu volebního období, v zahraničněpolitické oblasti zřejmě prosadí všechny důležité kroky, které by Slovensku umožnily, aby se připojilo k první skupině států, s nimiž Evropská unie již zahájila předvstupní rozhovory. Zlepšení mezinárodního postavení Slovenské republiky a jejích vztahů se sousedy z visegrádského seskupení může dramatickým způsobem eliminovat negativní důsledky jejího zpoždění v integračních procesech, což by přispělo k mezinárodní stabilitě nejen v regionu, ale i na celém evropském kontinentě.

¹ Zpřesňující sousloví „v širším slova smyslu“ má zdůraznit rozdíl mezi aktuální bezpečnostní situací, která odráží konkrétní míru bezprostředního akutního ohrožení bezpečnosti státu a občanů, a bezpečnostní situací, chápanou jako permanentní stav dlouhodobě zajišťující vnitřní i vnější podmínky pro úspěšné prosazování národních zájmů země.

² Viz Ústava Slovenskej republiky, schválená dňa 1. septembra 1992 Slovenskou národnou radou a podpísaná dňa 3. septembra 1992. In: Hospodářské noviny, roč. 36, č. 175, Praha, 8. 9. 1992, s. 15.

³ HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko; ZRS – Združenie robotníkov Slovenska; SNS – Slovenská národná strana.

⁴ DU – Demokratická únia Slovenska.

⁵ ÚS SR – Ústavný súd Slovenskej republiky.

⁶ NR SR – Národná rada Slovenskej republiky.

⁷ Výhrady představitelů Evropské unie a USA od té doby směřovaly na adresu Slovenska ještě několikrát. Například v říjnu 1995 velvyslanci Evropské unie předali premiérovi V. Mečiarovi další demarši vyjadřující znepokojení nad politickým vývojem Slovenska zejména v souvislosti s kroky, které měly zmařit důsledné vyšetření únosu M. Kováče ml. Demarši americké administrativy s podobnými výhradami odevzdal i velvyslanec USA na Slovensku T. E. Russel. Evropský parlament přijal v listopadu téhož roku rezoluci kritizující vnitropolitický vývoj na Slovensku. Kancléř SRN H. Kohl v červnu 1996 prohlásil, že předpoklady k tomu, aby se Slovensko stalo členem Evropské unie, se spíše zhoršily, než aby se zlepšovaly. Evropská komise ve svém posudku z července 1997 konstatovala, že se slovenská vláda často ve svých postojích dostává za hranice konfrontace, které jsou akceptovatelné v demokratické společnosti. V říjnu téhož roku Evropský parlament schválil rezoluci, požadující obnovení poslaneckého mandátu F. Gauliedera... – Viz SME/Smena, roč. 5 a 50, č. 60, Bratislava, 13. 3. 1997, s. 2 a další slovenské deníky.

⁸ SIS – Slovenská informačná služba.

⁹ Viz Národná obroda, roč. VI, č. 203, Bratislava, 2. 9. 1995, s. 1.

¹⁰ Viz Národná obroda, roč. VII, č. 43, Bratislava, 21. 2. 1996, s. 1 a 2.

¹¹ PZ SR – Policajný zbor Slovenskej republiky.

¹² Viz SME/Smena, roč. 4 a 49, č. 285, Bratislava, 6. 12. 1996, s. 1 a 2.

¹³ Viz Národná obroda, roč. VIII, č. 107, Bratislava, 25. 7. 1997, s. 1.

¹⁴ Viz SME/Smena, roč. 5 a 50, č. 6, Bratislava, 9. 1. 1997, s. 2.

¹⁵ Viz SME/Smena, roč. 4 a 49, č. 253, Bratislava, 29. 10. 1996, s. 3.

¹⁶ KDĤ – Kresťanskodemokratické hnutie; DS – Demokratická strana; SZS – Strana zelených na Slovensku; SDSS – Sociálnodemokratická strana Slovenska.

¹⁷ SDK – Slovenská demokratická koalícia.

¹⁸ MK – Maďarská koalícia. Tvoří ji Maďarské kresťanskodemokratické hnutie (MKDĤ), hnutí Együttélés–Spoluzítie–Wspólnota (ESWS) a Maďarská občianska strana (MOS). MK se později přetransformovala na Stranu maďarskej koalície (SMK).

¹⁹ SDL – Strana demokratickej ľavice.

²⁰ SOP – Strana občianskeho porozumenia.

²¹ Viz Národná obroda, roč. IX, č. 37, Bratislava, 14. 2. 1998, s. 1.

²² Podle článku 105 Ústavy Slovenské republiky, nebyl-li zvolen prezident, přecházejí jeho pravomoci na vládu, která jejich výkonem může pověřit svého předsedu. Z pravomocí prezidenta nemůže přítom pouze rozpouštět NR SR, podepisovat zákony, jmenovat předsedu a členy vlády, jmenovat a odvolávat vedoucí ústředních orgánů a vyšší státní úředníky, profesory, rektory vysokých škol a jmenovat a povyšovat generály. Tyto kompetence byly v červenci 1998 (tj. v době, když již hrozila akutní ústavní krize) přeneseny novelou Ústavy Slovenské republiky na předsedu Parlamentu.

²³ Viz SME/Smena, roč. 4 a 49, č. 295, Bratislava, 18. 12. 1996, s. 1.

²⁴ Viz Pravda, roč. VII, č. 53, Bratislava, 5. 3. 1997, s. 1.

²⁵ Oprávnění občané měli v tomto referendu rozhodovat o otázkách, které vyplynuly z usnesení NR SR přijatého 14. února 1997: 1) Jste pro vstup SR do NATO? 2) Jste pro rozmístění jaderných zbraní na území Slovenska? 3) Jste pro rozmístění vojenských základů na území SR? O čtvrté otázce rozhodl prezident na základě petiční akce. Zněla: Souhlasíte, aby prezidenta SR volili občané SR podle přiloženého návrhu ústavního zákona přímo? – Viz Národná obroda, roč. VIII, č. 61, Bratislava, 14. 3. 1997, s. 1.

²⁶ Blíže viz Národná obroda, roč. VIII, č. 291, Bratislava, 18. 12. 1997, příloha SLOVENSKO A SVET, s. 2.

²⁷ Tvrdilo v něm, že „bude usilovat o plné členství v NATO aktivní účastí v programu Partnerství pro mír a vynaloží maximální úsilí o začlenění Slovenska do Evropské unie“. – Blíže viz Volebný program HZDS SLOVENSKO – DO TOHO! Vydal Tlačový a informačný útvar HZDS ve vydavatelství SALUS, s. r. o., Bratislava 1994, s. 26.

²⁸ Dokument byl zveřejněn ve čtyřech pokračováních v týdeníku HZDS SLOVENSKO, DO TOHO!, roč. IV, č. 29–32, s. III, IV, který byl přílohou deníku Slovenská REPUBLIKA, č. 169, 175, 181 a 187/VI, Bratislava, 23. a 30. 7., 6. a 13. 8. 1998.

²⁹ Tamtéž, č. 31, s. IV. In: Slovenská REPUBLIKA, č. 181/VI, Bratislava, 6. 8. 1998.

³⁰ Viz tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² Národná obroda, roč. IX, č. 201, Bratislava, 31. 8. 1998, s. 5.

³³ Pravda, roč. VII, č. 77, Bratislava, 4. 4. 1997, s. 1.

³⁴ Viz Pravda, roč. VII, č. 101, Bratislava, 3. 5. 1997, s. 1.

³⁵ SME/Smena, roč. 6 a 51, č. 202, Bratislava, 2. 9. 1998, s. 1.

³⁶ Pravda, roč. VII, č. 271, Bratislava, 25. 11. 1997, s. 1.

³⁷ PfP – Partnerství pro mír.

³⁸ EAPC – Euroatlantická rada partnerství.

³⁹ SME/Smena, roč. 6 a 51, č. 226, Bratislava, 1. 10. 1998, s. 1.

⁴⁰ Viz Národní obroda, roč. IX, č. 269 a 270, Bratislava, 20. a 21. 11. 1998, příloha DOKUMENT, s. 8–10, re-
spektive s. 6–8.

⁴¹ Blíže viz Národní obroda, roč. IX, č. 269, Bratislava, 20. 11. 1998, příloha DOKUMENT, s. 8.

⁴² Národní obroda, roč. IX, č. 270, Bratislava, 21. 11. 1998, příloha DOKUMENT, s. 8.

⁴³ Blíže viz SME/Smena, roč. 6 a 51, č. 258, Bratislava, 7. 11. 1998, s. 1.

⁴⁴ Lidové noviny, roč. XI, č. 267, Praha, 14. 11. 1998, s. 19.